

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

*Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi
a prevenciu kriminality*

NÁRODNÝ REFERENČNÝ MECHANIZMUS

Bratislava 2020

ÚVOD

Národný referenčný mechanizmus, resp. národný referenčný rámec predstavuje štruktúru spolupracujúcich subjektov, prostredníctvom ktorej štátne orgány naplňajú svoje záväzky v súvislosti s ochranou a presadzovaním ľudských práv osôb, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi (ďalej len „obeť“), koordinujúc pritom svoje úsilie v rámci strategického partnerstva s občianskou spoločnosťou. Obeťou sa rozumie každá fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom obchodovania s ľuďmi ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody¹.

Národný referenčný rámec si kladie za cieľ transparentnosť v oblasti kompetencií a zodpovednosti jednotlivých subjektov a taktiež pružnú reakciu na meniace sa podmienky. Dokument vychádza z medzinárodných a európskych právnych štandardov v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ku ktorým sa Slovenská republika zaviazala, predovšetkým z Dohovoru Rady Európy pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, dodatkového protokolu k Dohovoru Organizácie spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu, t.j. Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi či smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV.

Národný referenčný rámec vytvára priestor pre spoluprácu medzi vládnymi a mimovládnymi subjektmi. Jeho štruktúru tvoria na najvyššej úrovni národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „národný koordinátor“), predstavitelia orgánov štátnej správy, zástupcovia samosprávy a mimovládnych/medzinárodných organizácií v Expertnej skupine pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi (ďalej len „expertná skupina“) a v neposlednom rade ad hoc pracovné skupiny zaoberajúce sa špecifickými problémami týkajúcimi sa obetí. V širšom kontexte je však súčasťou národného referenčného mechanizmu ktokoľvek, kto identifikuje obeť, vrátane samotnej obete alebo jej rodinných príslušníkov a referuje ju existujúcim štruktúram a inštitúciám s cieľom zabezpečiť obeti pomoc a podporu.

¹ v súlade s § 2 ods. 1 písm. b) bod 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

CIELE A PRINCÍPY VYPRACOVANIA NÁRODNÉHO REFERENČNÉHO MECHANIZMU

Základný cieľ národného referenčného mechanizmu:

- zabezpečiť rešpektovanie a uplatňovanie ľudských práv obetí a poskytovanie dostupných a adekvátnych služieb pre ne.

Sekundárny cieľ

- napomôcť rozvíjaniu národných politík a procedúr týkajúcich sa obetí, akými sú napríklad právna úprava na úseku legalizácie ich pobytu a znovu sa usadenia, ich kompenzácie a poskytovania ochrany;
- slúžiť ako východiskový dokument pre vytváranie národných akčných plánov;
- podporiť identifikáciu obetí a spoluprácu medzi príslušnými subjektmi zo štátnej správy a mimovládnych/ medzinárodných organizácií;
- upraviť spôsoby a postupy spolupráce medzi príslušnými subjektmi smerom k podpore a ochrane obetí;
- napomôcť odhaľovaniu a stíhaniu páchatel'ov obchodovania s ľuďmi.

Princípy vypracovania národného referenčného rámca

1. Princíp dodržiavania ľudských práv a zabezpečenia účinnej ochrany prostredníctvom mechanizmov podpory obetí

V prevencii a boji proti obchodovaniu s ľuďmi je potrebné klásť dôraz na ľudsko-právny aspekt tejto problematiky. Slovenská republika sa zaviazala ratifikáciou medzinárodných dohovorov, deklarácií, ako aj členstvom v Európskej únii k dodržiavaniu ľudských práv. V súlade s preambulou smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, *obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažný trestný čin, páchaný často v rámci organizovaného zločinu, ako aj závažné porušenie ľudských práv*, pričom Charta základných práv Európskej únie ho výslovne zakazuje. Prevencia a boj proti obchodovaniu s ľuďmi je prioritou tak pre Úniu, ako aj pre členské štáty. Účinná podpora obetí zabezpečená prostredníctvom partnerstva orgánov štátu s mimovládnyimi/medzinárodnými organizáciami

napomáha usvedčovaniu páchatel'ov tohto zločinu. Dôležitým momentom je práve rozhodnutie obete spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní.

2. Princíp existencie komplexnej definície obchodovania s ľuďmi

Existencia flexibilnej a dynamickej definície, zachytávajúcej všetky možné formy obchodovania s ľuďmi, ako aj samotnej štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi je nevyhnutá pre rozpoznanie nových prejavov tohto fenoménu, ako aj následného prijímania adekvátnych reakcií. Definícia obchodovania s ľuďmi v slovenskom právnom poriadku sa nachádza v § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (ďalej len „trestný zákon“), ktorá vychádza z definície zavedenej tzv. Palermským protokolom, t.j. dodatkovým protokolom k Dohovoru Organizácie spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu podpísanému za Slovenskú republiku v Palerme dňa 12. decembra 2000, konkrétne z článku 3 písm. a) Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, s podpisom ktorého vyslovila vláda Slovenskej republiky súhlas svojím uznesením č. 571 zo dňa 20. júna 2001. Posledná úprava trestnoprávnej definície obchodovania s ľuďmi sa uskutočnila v roku 2013 z dôvodu transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV.

3. Princíp dostupnosti služieb pre obete obchodovania s ľuďmi

Uvedený princíp zakladá nutnosť podpory pre všetky obete bez ohľadu na štátnu príslušnosť prostredníctvom dostupných služieb a podpory poskytovaných zo strany štátnych orgánov i mimovládnych/medzinárodných organizácií. V momente získania odôvodnenej indicie príslušných orgánov, že osoba sa mohla stať obeťou, je potrebné takúto obeť odkázať na príslušnú profesionálnu pomoc, bez ktorej je omnoho menšia pravdepodobnosť identifikácie obete a stabilizácie jej celkového stavu. Poskytnutá pomoc môže byť determinujúcim faktorom pre podanie svedectva a stíhanie páchatel'ov.

4. Princíp komplexnosti poskytovaných služieb a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Komplexnosť služieb predstavuje širokú škálu rôznych špecializovaných služieb, riešiacich špecifické potreby každého jednotlivca. Služby sa poskytujú podľa individuálnych potrieb obete a sú dostupné dotknutým osobám len na báze dobrovoľnosti a informovaného súhlasu obete.

5. *Princíp multidisciplinárneho a medzisektorového prístupu v boji proti obchodovaniu s ľuďmi*

Vytvorením multidisciplinárnych tímov možno predísť možným konfliktným situáciám, ktoré sa zakladajú na rozdielnom uhle pohľadu rôznych profesných skupín, ako napríklad model tvorby stratégií v boji proti obchodovaniu s ľuďmi založený na ľudských právach presadzovaný primárne mimovládny/medzinárodnými organizáciami a na strane druhej model represívny s cieľom potlačania nežiaduceho konania, ktoré predstavuje kriminalita alebo napríklad nelegálna migrácia. Hľadáním použiteľného konsenzu je možné dospieť k nájdeniu optimálneho prístupu v boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

6. *Princíp hodnotenia a budovania štruktúry boja proti obchodovaniu s ľuďmi na existujúcich národných kapacitách*

Účelom uplatnenia tohto princípu je podpora vlastníctva a dlhodobá udržateľnosť. Prvým krokom pri implementácii národného referenčného mechanizmu je vyhodnotenie už existujúcej infraštruktúry, vrátane vládnych inštitúcií a mimovládnych/medzinárodných organizácií. Stratégia realizácie národného referenčného mechanizmu závisí od týchto existujúcich štruktúr a mala by sa budovať na nich.

7. *Princíp transparentnosti kompetencií a zodpovednosti uvedených v národnom referenčnom mechanizme*

Predpokladom efektívnej spolupráce zúčastnených subjektov v boji proti obchodovaniu s ľuďmi je jasné stanovenie ich kompetencie a zodpovednosti. Transparentnosť a jasné pridelenie zodpovednosti sú kľúčovými faktormi pre poskytovanie profesionálnej podpory obetiam. Obete musia byť taktiež neustále informované o mandátoch a kompetenciách inštitúcií, s ktorými prichádzajú do styku.

8. *Princíp existencie národného referenčného mechanizmu ako základného predpokladu efektívnej medzinárodnej spolupráce*

Efektívna medzinárodná spolupráca vyžaduje účinné štruktúry na národnej a lokálnej úrovni pre vybudovanie partnerstva v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Medzinárodná spolupráca by mala zahŕňať koordináciu medzi národnými referenčnými mechanizmami z rôznych krajín a mala by byť presadzovaná paralelne s budovaním národných kapacít.

9. Princíp implementácie národného referenčného mechanizmu v rámci budovania demokratických inštitúcií

Štruktúra a samotná implementácia národného referenčného mechanizmu musia byť z dôvodu ich legitímnosti súčasťou širšieho procesu budovania demokratických inštitúcií. Realizácia národného referenčného mechanizmu posilňuje úlohu zákona a zabezpečuje ochranu ľudských práv.

10. Princíp včasného efektívneho toku informácií

Komplexné a včasné poskytovanie informácií medzi subjektmi zapojenými do národného referenčného mechanizmu tvorí nevyhnutnú súčasť fungovania tohto rámca. Avšak v tejto súvislosti je potrebné dbať aj na náležitú ochranu osobných údajov.

ZHODNOTENIE VÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE

Prvým krokom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike bolo z hľadiska jeho inštitucionálneho zabezpečenia schválenie uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 668 zo 7. septembra 2005, ktoré bolo prijaté k správe o aktivitách vlády Slovenskej republiky v roku 2005 zameraných na prevenciu a potláčanie obchodovania s ľuďmi. Týmto uznesením boli položené základy pre vytvorenie národného koordinačného mechanizmu pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi.

Na základe úlohy v Národnom akčnom pláne boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 - 2007, ktorý bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 3 z 11. januára 2006, bola vytvorená expertná skupina. Expertnej skupine predsedá národný koordinátor, ktorým je určený štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Táto skupina je poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom národného koordinátora a je zložená zo zástupcov vecne príslušných útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstva financií Slovenskej republiky, Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Úradu vlády Slovenskej republiky, Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Národného inšpektorátu práce, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, Združenia miest a obcí Slovenska a zástupcov občianskej spoločnosti, ako aj Medzinárodnej organizácie pre migráciu.

Na základe skúseností z pilotnej fázy Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „program pomoci“) z roku 2007 a na základe odporúčaní obsiahnutých v Hodnotiacej správe o programe pomoci na Slovensku vypracovanej nezávislým expertom v rámci spoločného projektu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Úradu Organizácie Spojených národov pre drogy a kriminalitu pod názvom „Reakcia trestno-právneho systému na obchodovanie s ľuďmi v Slovenskej republike“, rešpektujúc pritom ustanovenia Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi bol vypracovaný Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 251 zo dňa 23. apríla 2008.

Nasledujúci dokument na strategickej úrovni bol schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 96 zo 16. februára 2011 s názvom Národný program boja proti obchodovaniu

s ľudmi na roky 2011 – 2014. Následne Národný program boja proti obchodovaniu s ľudmi na roky 2015 – 2018 schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 52 zo 4. februára 2015. Aktuálny Národný program boja proti obchodovaniu s ľudmi na roky 2019 – 2023 (ďalej len „národný program“) bol schválený uznesením vlády č. 495/2018.

Hlavným cieľom národného programu je zavedenie koordinovaného systému s cieľom znižovania trestnej činnosti obchodovania s ľudmi, t.j. zúženie priestoru pre páchanie trestného činu obchodovania s ľudmi s ohľadom na aktuálne trendy a vývoj situácie v predmetnej oblasti, čo v sebe zahŕňa orientáciu na páchatel'a a obeť. V súvislosti s vývojom v oblasti páchania trestného činu obchodovania s ľudmi a boja proti tejto trestnej činnosti sa s ohľadom na národné, ako aj na medzinárodné trendy národný program v nadchádzajúcom období rokov 2019 – 2023 zameriava na oblasť pomoci a podpory a oblasť spolupráce v boji proti obchodovaniu s ľudmi.

OBSAH NÁRODNÉHO REFERENČNÉHO MECHANIZMU

Obsah národného referenčného rámca tvoria nasledovné oblasti:

- I. **kritériá pre identifikáciu obetí** so zameraním sa na proces lokalizácie a stotožnenia obeť, ako aj stanovenie podmienok pre zaobchádzanie s obeťami pri zachovaní princípu dodržiavania ľudských práv, dôstojnosti a slobody rozhodovania,
- II. **inštitucionálne zabezpečenie** boja proti obchodovaniu s ľuďmi pri zachovaní multidisciplinárneho vnímania problému umožňujúceho komplexnosť prístupu k obeťiam, vrátane stanovenia zodpovednosti, systému monitorovania, vyhodnocovania a spätnej väzby,
- III. **referenčný systém** na/pre mimovládne/medzinárodné organizácie poskytujúce obeťiam služby.

I. Identifikácia obeť obchodovania s ľuďmi

Profilácia obeť sa mení v súlade so zmenou trendov v obchodovaní s ľuďmi. Zatiaľ čo v uplynulej dekáde boli identifikované predovšetkým obeť ženského pohlavia vykorisťované za účelom nútenej prostitúcie, za ostatné roky sa medzi obeťami vyprofilovali aj mužské obeť v prevažnej miere zneužívané na nútenú prácu a nútené žobranie. Za účelom núteného žobrania sú čoraz častejšie vykorisťované aj ženy. Evidujeme aj deti, ktoré sa stali obeťami, a to najmä dievčatá zneužívané za účelom sexuálneho vykorisťovania alebo núteného sobáša. Dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako 18 rokov. Z prehľadu obeť zaradených do programu pomoci od jeho existencie možno konštatovať, že obeť – ženy aj muži boli obchodované za účelom sexuálneho vykorisťovania (nútená prostitúcia), nútenej práce alebo nútenej služby, núteného žobrania, zneužívania na páchanie trestnej činnosti alebo uzatvorenia manželstva z donútenia.

K rizikovým faktorom, ktoré môžeme zaradiť medzi tzv. vnútorné rizikové faktory, ktoré ovplyvňujú osobu a vytvárajú predispozíciu stať sa obeťou, môžeme zaradiť sociálnu situáciu, rodinné zázemie, závislosť na drogách a alkohole, príslušnosť k marginalizovanej komunite, úroveň vzdelania, nezamestnanosť, neinformovanosť či vek. K vonkajším rizikovým faktorom zaradíme geografickú polohu štátu, ekonomickú situáciu v krajine, existenciu nelegálnej práce, ako aj pôsobenie skupín organizovaného zločinu.

Aký je postup pri identifikácii obchodovaných osôb?

Identifikácia, ako aj samotná krízová starostlivosť obetiam prebieha na rôznych miestach, v rôznom prostredí a sú vykonávané rôznymi subjektmi. Bez ohľadu na rôznorodosť prostredia a okolností, počas ktorých dochádza k identifikácii, musia byť rešpektované nasledujúce **etické štandardy**:

- Na akúkoľvek intervenciu je bezpodmienečne požadovaný informovaný súhlas osoby, resp. jej právneho zástupcu a pri dieťati aj bezodkladné informovanie polície a orgánu sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.
- Identifikácia by mala byť krátka, jednoduchá, vhodne načasovaná a primeraná fyzickému, intelektuálnemu a citovému stavu osoby tak, aby bola schopná spolupracovať zmysluplným a konštruktívnym spôsobom, pokiaľ sa neodporúča inak, napríklad v prípade záchrany života alebo krízových zásahov.
- Počas celého procesu musí byť zaistená prísna ochrana osobných údajov a mlčanlivosť v súvislosti s archiváciou a prenosom informácií a dokumentov pri distribúcii dotknutej osoby, vrátane odporúčaní a posudkov na zdravotnícke a sociálne zariadenia.
- Je potrebné podľa možnosti vyhýbať sa akémukoľvek opakovaniu identifikácie, vrátane opakovaného rozhovoru alebo zisťovania rovnakých údajov od osoby, ak to nie je nevyhnutné.
- Využitie psychologických testov, štandardizovaných diagnostických prostriedkov a/alebo špecifickej intervencie, ako napríklad psychologického poradenstva, by malo byť zverené odborníkom s adekvátnym výcvikom a osobnou a morálnou dôveryhodnosťou pre prácu s osobami, ktoré sa stali obeťami.

V akej situácii sa obeť nachádzajú?

Obeťou sa nikto nestáva dobrovoľne. Obchodníci s ľuďmi lákajú svoje obeť na inzeráty sľubujúce prácu, či už doma alebo v zahraničí, pričom ako silný motivačný faktor využívajú túžbu nielen mladých ľudí po vysokom a ľahko dostupnom zárobku. Páchatelia majú vytvorené praxou overené vzorce na zlákanie obeť, napríklad ide príslub zabezpečenia práce v zahraničí so zabezpečením dopravy, ubytovania a stravy a dobrého zárobku alebo príslub lepšieho života v zahraničí.

Na fakt, že **osoba bola zlákaná ako obeť**, poukazujú nasledovné skutočnosti, ktoré môžu a nemusia byť vzájomne prepojené a naplnené:

- obeť bola nepravdivo informovaná o ceste, náplni práce alebo pracovných podmienkach, životných podmienkach alebo zaobchádzaní,
- obeť nevie, akým spôsobom nadobudla osobné alebo cestovné doklady alebo ich pre ňu niekto vybavoval,
- obeť nevie, v ktorej krajine/meste sa nachádza, ani ako sa tam dostala,
- obeť nemá pri sebe žiadne doklady, má ich niekto iný,
- obeť dostala pokyny od osôb podieľajúcich sa na páchaní trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi, ako sa má správať a čo má hovoriť pred úradníkmi, s ktorými príde do kontaktu,
- obeť nepozná podrobnosti pracovnej zmluvy, ktorú podpísala, resp. jej podmienky odporujú bežnej praxi alebo ponúkaná práca nie je zmluvne podložená,
- obeť nerozumie obsahu zmluvy z dôvodu neznalosti cudzieho jazyka,
- obeť nemusela zaplatiť za sprostredkovanie práce a zabezpečenie cesty.

Postavenie obetí je veľmi komplikované a často ani samotné obeť nechápu dobre situáciu, v ktorej sa nachádzajú. Páchatelia sa falošnými argumentmi snažia zabrániť kontaktovaniu obetí s políciou, napríklad vyhrážaním sa sankciami zo strany polície v prípade zistenia ich nelegálneho pobytu alebo pri vykonávaní nelegálnej práce. Obeť si často ani neuvedomujú, že majú nejaké práva a že konanie, ktoré je na nich páchané, je kvalifikované ako trestný čin. Často sa domnievajú, že musia znášať vykorisťovanie alebo splácať fiktívne dlhy. Neuvedomujú si, že pracovné zmluvy, ktoré podpísali, nie sú záväzné ani platné. Často aj vplyv prostredia, z ktorého pochádzajú (lojalita k rodine, kultúrne, náboženské, sociálne alebo ekonomické zvyklosti), spôsobuje, že sa ani nesnažia uniknúť spod útlaku a vykorisťovania.

Obeť, ktoré sú obchodované, zažívajú prvotný šok po príchode na miesto výkonu práce, kde buď nerobia to, čo im bolo sľúbené, alebo pracujú v katastrofálnych podmienkach, pričom k výkonu práce sú donucované pod hrozbou fyzického násillia, násillím, pod nátlakom alebo psychickým terorom. Tieto osoby nemôžu svojoľne opustiť pracovné prostredie a ich pobyt a pohyb je kontrolovaný, často sú zatvárané a držané v uzamknutých priestoroch. K odpracovaným peniazom sa nedostanú alebo im je vyplatená len malá časť. Nemôžu komunikovať s ostatnými obeťami, ani so svojou rodinou alebo je komunikácia kontrolovaná. Väčšinou sú im odobraté aj ich doklady. Obchodníci vytvárajú pri obeťiach fikciu dlhu, či už

za poskytnuté náklady na cestu a ubytovanie, ako aj zmluvné pokuty za nevykonanie práce podľa ich želania alebo za sumu, za ktorú boli kúpené. Obeť nie je schopná sa zo svojho dlhu vyplatiť. Takto môže byť obeť predaná obchodníkmi aj niekoľkokrát a zneužívaná mnoho mesiacov alebo rokov. Obeť je vystrašená a ak príde do kontaktu s úradmi alebo bankou, koná na základe usmernení a jej konanie kontroluje prítomná osoba. Mnohokrát, ak sa nachádza v zahraničí, nepozná ani cudzí jazyk a nie je schopná sama komunikovať. Obetiam, ktoré boli zaradené do programu pomoci, sa podarilo oslobodiť zo situácie poväčšine útekem vlastnými silami alebo za pomoci tretej osoby, v niektorých prípadoch zásahom polície.

Pri kontakte s obeťou je teda predovšetkým dôležité rešpektovať jej aktuálnu životnú situáciu a uvedomiť si najmä nasledujúce skutočnosti:

- obeť môže byť silne traumatizovaná udalosťami, ktoré prežila. Cíti sa ponížená, zneuctená a menejcenná. Mohla byť predaná aj niekoľkokrát a nútená podstúpiť najrôznejšie zdravotné riziká. Žije v pretrvávajúcom strachu, neistote a nedôvere k okoliu, ktoré sú sprevádzané pocitom nespravodlivosti a nedôstojnosti. Mnohé obeť trpia výraznými psychickými problémami a ochoreniami, ktoré vznikli buď v dôsledku obchodovania s ľuďmi alebo obeť nimi trpela už predtým a v dôsledku obchodovania s ľuďmi sa zhoršili.
- obeť je obzvlášť zraniteľná, ľahko manipulovateľná a náchylná trpieť porušovanie svojich práv;
- obeť je často v šoku, pretože v rozpore so svojimi predstavami o budúcom zamestnaní/ živote v cieľovej krajine a o dobrom zárobku sa nakoniec ocitla pod absolútnou kontrolou svojich vykorisťovateľov len s veľmi malou nádejou na útek;
- jej pobyt v cieľovej krajine môže byť nelegálny, a preto má obavu z kontaktu s úradmi alebo nedôveruje úradom a polícii. Nehovorí jazykom cieľovej krajiny, nevie, na koho sa môže obrátiť, a trpí pocitom izolácie;
- v mnohých prípadoch je obeť zadlžená svojmu vykorisťovateľovi alebo k nemu má emocionálnu väzbu (tzv. Štokholmský syndróm). Môže byť donútená k niektorým praktikám, ktoré „uľahčia“ jej postavenie, napríklad vytvorením závislosti od drog alebo alkoholu, prostredníctvom ktorých sa stáva čoraz závislejšou od páchatel'ov;
- má obavu z celkom reálneho rizika pomsty páchatel'ov, buď priamo na nej samotnej alebo na jej rodine v krajine pôvodu.

Kde a ako vyhľadať obeť?

Je pravdepodobné, že mnohým obetiam sa nepodarí utiecť a vyhľadať pomoc. Nesmú opustiť objekty, kde sú zadržované a nemôžu kontaktovať osoby zvonka, alebo sú kontrolované na mieste výkonu práce. Odhaliť obeť nie je vždy jednoduché, a to aj v prípadoch, že obeť sa každodenne stretá s množstvom ľudí. Môže mať obavy vyhľadať pomoc alebo svoju situáciu nevyhodnotia ako niečo, čo by sa jej nemalo diať.

Obete za účelom sexuálneho vykorisťovania možno nájsť všade tam, kde sa ponúka komerčný sex, t.j. prostredie prostitúcie, výroby pornografie, striptízu a pod. Takéto zariadenia fungujú ako masážne salóny, eskortné služby, kúpele, striptízové bary, nočné kluby, priváty, ako aj modelingové štúdiá. Odhaduje sa, že až 90 % prostitútok cudzinek je k prostitúcii nejakým spôsobom donútených. V súčasnosti páchatelia čoraz častejšie využívajú na predaj služieb obetí kyberpriestor. Dôležitým zdrojom informácií o možnom výskyte obetí sú inzeráty najmä na internete, ktoré ponúkajú masážne alebo eskortné služby žien rôznych národností alebo online sexuálne služby.

Obete núteného žobrania sa nachádzajú najmä na frekventovaných uliciach v centrách väčších miest s veľkou koncentráciou ľudí a vyššou anonymitou. Napriek tomu ich identifikácia je obtiažna, nakoľko málokedy sú obeť ochotné povedať, že žobru nedobrovoľne alebo sa obeťami necítia.

Obete nútenej práce sú zneužívané v rizikových odvetviach ako reštauračné a iné služby vrátane služieb v domácnosti, stavebníctvo, poľnohospodárstvo, strojárstvo alebo potravinárstvo. Vo väčšej miere môže ísť o cudzincov pochádzajúcich z tretích krajín.

Špecifickú situáciu zažívajú obeť nútených sobášov, ktoré sú donútené žiť v domácnosti so svojím manželom/manželkou a môžu sa stať obeťou domáceho násillia alebo ďalšieho zneužívania.

Obete núteného páchania trestnej činnosti môžu byť zachytené v obchodných prevádzkach alebo na uliciach, kde sú nútené napríklad krahnúť. V prípade, že sú prichytené a riešené ako páchatelia, treba mať na mysli aj možnosť, že k protiprávnej činnosti mohli byť donútené.

Užitočné indície môžu poskytnúť aj zdravotnícke zariadenia, pohotovostné zdravotnícke služby a iné zdravotnícke zariadenia, pretože obeť (sexuálne vykorisťované, vykorisťované na nútenú prácu či nútené žobranie) majú obvykle obdobné zranenia ako obeť domáceho násillia. Významným informačným zdrojom sú aj mimovládne organizácie, ako aj

útvary Policajného zboru (základné i špecializované). K identifikácii obetí môže prispieť aj široká verejnosť svojou všímavosťou a spoluprácou s políciou.

Vyhľadávanie obetí:

- Inzeráty, bulvárna tlač, regionálna tlač, sociálne médiá.
- Četové miestnosti alebo portály na internete, kde si muži vymieňajú svoje zážitky zo zariadení, v ktorých sa poskytujú sexuálne služby.
- Operatívne informácie od vyslobodených obetí o existencii ďalších obetí s potrebou aktívneho dohľadania.
- Miestna znalosť policajtov pôsobiacich v určitých regiónoch.
- Zdravotnícke zariadenia. Obete sexuálne vykorisťované majú obvykle podobné zranenia ako obeť domáceho násillia alebo znásilnené ženy. Často trpia prenosnými pohlavnými chorobami, ktorých môžu mať súčasne viac. Bývajú tehotné, a to buď v dôsledku znásilnenia alebo toho, že ich pasáci či klienti odmietajú používať kondómy. Páchateľ ich môže nútiť absolvovať umelé prerušenie tehotenstva a zdravotnícky pracovník by nemal vychádzať z predpokladu, že také ženy vykonávajú prostitúciu dobrovoľne. Ženám pracujúcim v sexbiznise, ktoré sa na poskytovateľov zdravotnej starostlivosti obracajú so žiadosťou o prerušenie tehotenstva a vykazujú známky traumatizácie, by mal zdravotnícky pracovník venovať pozornosť, nakoľko k tomuto kroku ich často nútia osoby, ktoré z týchto žien koristia.
- Mimovládne organizácie, ktoré sa špecializujú na preventívne aktivity.
- Skupiny migrantov.
- Marginalizované komunity.
- Väčšie výrobné komplexy s vyšším výskytom pracovníkov pochádzajúcich z tretích krajín.
- Lokality s veľkým počtom mužov, ktorí sa v nich zdržujú len krátkodobo alebo prechodne, akými sú napríklad vojenské základne, parkoviská vozidiel TIR, sezónne pracoviská, miesta rôznych zhromaždení, športových akcií a turistické strediská.
- Informátori z radov verejnosti, ktorí majú miestnu znalosť prostredia. Sú to najmä taxikári, majitelia a prevádzkari barov, recepční v hoteloch.
- Zapojenie obchodníkov s ľuďmi do ďalších nezákonných aktivít: predaj drog, porušovanie zákona o pobyte cudzincov, vydieranie, daňové úniky, bankové podvody,

pranie špinavých peňazí, krádeže áut, obchod so zbraňami, lúpeže, výroba a šírenie detskej pornografie, ozbrojené útoky, vyberanie tzv. výpalného a podobne.

Ako identifikovať obeť?

Príklady indikátorov, ktoré naznačujú, že konkrétna osoba by mohla byť obeťou, sú demonštratívne menované nižšie.

Základné znaky poukazujúce na skutočnosť, že ide o obeť:

- pracuje alebo je niekde držaná proti svojej vôli,
- poskytuje služby za neobvykle nízke ceny v porovnaní s bežnou trhovou cenou,
- nemá kontrolu nad svojím vlastným zárobkom, zárobok odovzdáva páchateľom,
- denne, pod hrozbou fyzických trestov, musí zarobiť určitú sumu,
- pracuje oveľa dlhšie ako by mala alebo ako bolo dohodnuté,
- boli jej odňaté všetky osobné dokumenty,
- vyhrážajú sa jej, resp. je fyzicky trestaná, keď odmietne pracovať,
- bojí sa nadviazať kontakt a hovoriť o svojej situácii.

Formy násilia páchaného na obetiach:

- únos alebo polapenie obeť, ktorá sa pokúsila utiecť,
- bitie – údery, kopanie, sácanie, mučenie (napríklad pálenie cigaretou),
- ohrozovanie zbraňou,
- uväznenie/izolácia od vonkajšieho prostredia, obmedzenie pohybu, stráženie fyzickou osobou alebo pomocou elektronického zabezpečenia, pút alebo zviazania,
- odopieranie stravy alebo nápojov, zdravotnej starostlivosti alebo liekov, antikoncepcie alebo kondómov,
- znásilnenie a ďalšie formy sexuálneho násilia,
- vynútenie tehotenstva alebo jeho nútené prerušenie, donútenie k vzdaniu sa starostlivosti o dieťa,
- donútenie k ponižujúcemu alebo kompromitujúcemu konaniu, ktoré je fotografované alebo filmované a ktoré možno neskôr využiť ako kompromitujúci materiál,
- nútenie na užívanie drog alebo alkoholu alebo naopak ich odopieranie, ak je obeť od nich závislá,

- psychické týranie, manipulácia a obdobné praktiky,
- donútenie zúčastniť sa na násilí vykonávanom na iných obetiach,
- donútenie klamať priateľom a rodine o tom, že obeť je v bezpečí, že sa jej dobre darí a o informáciách týkajúcich sa miesta jej pobytu,
- donútenie klamať klientom o dobrovoľnosti jej pobytu a konania,
- vyhrážanie násilím na príbuzných v krajine pôvodu.

Správanie sa obeť a ďalšie sprievodné znaky:

- Neadekvátne alebo predstieraná lojalita k páchatelovi v dôsledku toho, že obeť je pod stálou kontrolou, ktorú páchatel dosahuje použitím násilia a rôznych vyhrážok.
- V prípade obeť cudzinca neznalosť jazyka a prostredia, v ktorom sa vyskytuje, a neschopnosť pohybovať sa a žiť v prostredí Slovenskej republiky. Nevie, v ktorej krajine či meste sa nachádza.
- Obeť nevie uviesť podrobnosti o ceste, zamestnaní, životných podmienkach a komunikuje vyhýbavo.
- Obeť nevie, ako získala osobné alebo cestovné doklady, alebo s ňou niekto všetko potrebné vybavoval.
- Môže mať pozmenené identifikačné doklady.
- Obeť nevie, kde sú jej osobné doklady, alebo jej ich odobrala iná osoba.
- Osoba bola inštruovaná o tom, čo má povedať policajtom alebo úradníkom.
- Vynútené klamstvá priateľom alebo rodine o tom, že je v bezpečí, kde sa zdržiava a ako dobre sa jej darí.
- Vynútené klamstvá tým, ktorí využijú služby obeť alebo ktorí s nimi prídu do kontaktu o tom, že sa tam nachádza dobrovoľne a že je spokojná so zárobkom.
- Osoba nepozná podrobnosti kontraktu, ktorý podpísala alebo mu nerozumie, respektíve kontrakt bol napísaný v cudzom jazyku, podmienky kontraktu odporujú zákonom aj bežnej praxi, alebo prípadne osoba žiadnu pracovnú zmluvu nemá.

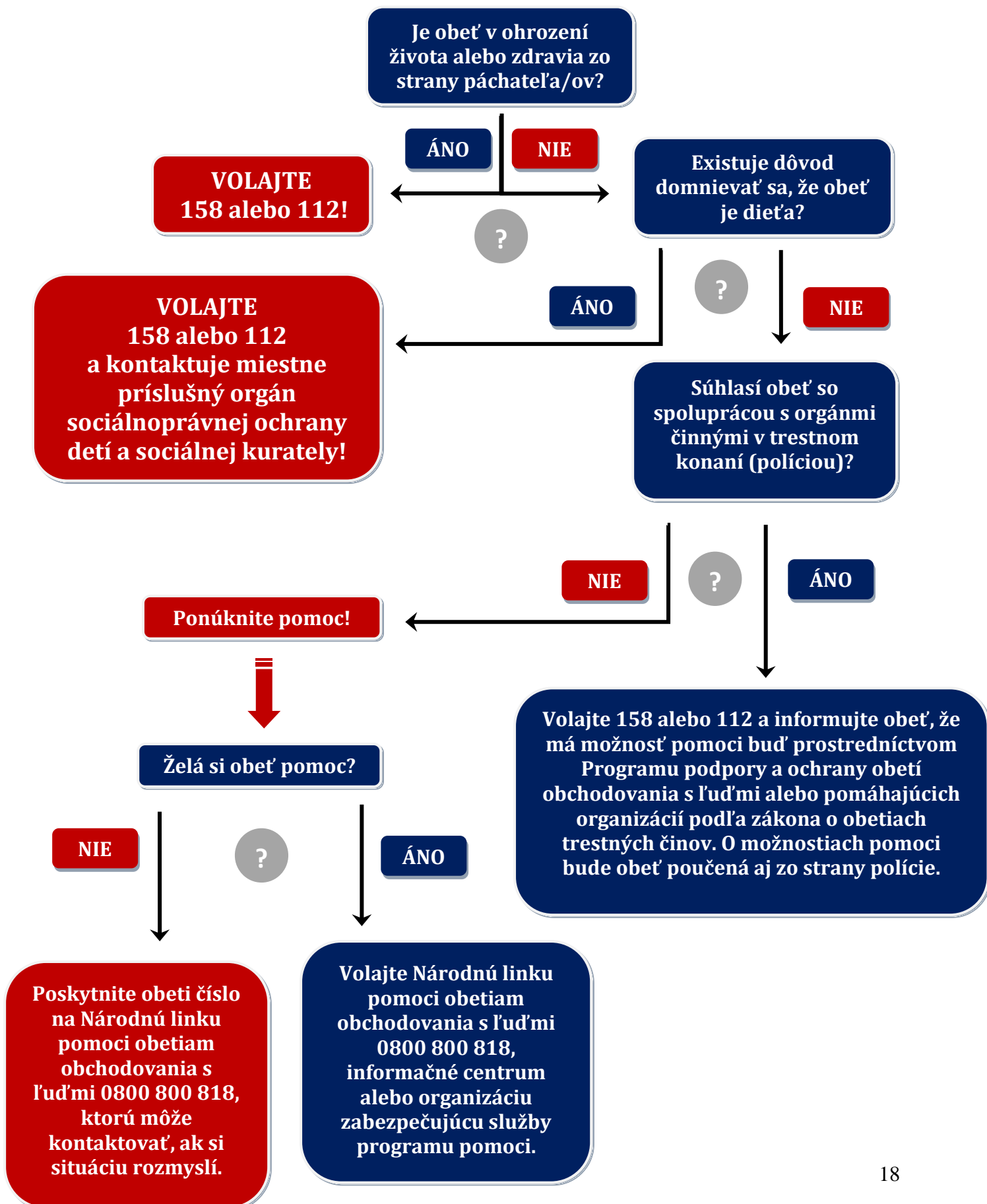
Iniciovať identifikáciu obeť môžu zamestnanci Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, zamestnanci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, zdravotnícki pracovníci, zamestnanci Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, terénni sociálni pracovníci, zamestnanci zastupiteľských úradov Slovenskej republiky v zahraničí, mimovládne a medzinárodné organizácie pôsobiace na Slovensku alebo v

zahraničí, ako aj samotná obeť, resp. jej rodinní príslušníci, príslušníci rôznych služieb Policajného zboru, prokuratúry. Inicievanie identifikácie je možné aj prostredníctvom Národnej linky pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 (+421 800 800 818), ktorá je v rámci Slovenskej republiky bezplatná. Viac o Národnej linke pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 je možné získať v Situačných správach informačného centra za jednotlivé roky na linku: <http://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality>. Identifikovať obeť môže akýkoľvek subjekt pochádzajúci z prostredia štátnych orgánov, samosprávy, medzinárodných či mimovládnych organizácií. Formálnu identifikáciu obeť môže vykonať len orgán činný v trestnom konaní. Slovenský právny poriadok upravuje aj povinnosť oznámiť orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin. Táto povinnosť sa týka štátnych orgánov, vyšších územných celkov, obcí a iných právnických osôb a je upravená v § 3 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. Fyzické osoby môžu byť stíhané za trestný čin neoznámenia trestného činu podľa § 340 Trestného zákona, ak sa hodnoverným spôsobom dozvedia o spáchaní zločinu, vrátane obchodovania s ľuďmi a neoznámia ho príslušným orgánom.

Aký postup je najvhodnejšie zvoliť pri kontakte s osobou, ktorá môže byť obeťou?

V prvom rade je potrebné rozpoznať znaky, ktoré môžu znamenať, že osoba je obeťou. Následne je potrebné postupovať podľa toho, v akej situácii sa obeť nachádza, a v závislosti od toho postupovať v procese referovania obeť a informovať príslušné inštitúcie a orgány.

POSTUP PRI IDENTIFIKÁCIÍ A REFEROVANÍ OBETÍ

1. Zabezpečte ochranu a základné potreby

Uistite sa, že situácia je bezpečná pre vás aj obeť. Ak tomu tak nie je (napríklad v prípade, že je prítomný vykorisťovateľ alebo akákoľvek osoba z prostredia obete, ktorá počúva alebo hrozí vám alebo obeti), opustite miesto a zavolajte na políciu. Ponúknite prístrešie, jedlo, niečo na pitie, odpočinok alebo prístup k iným základným potrebám podľa vašich schopností a možností. Ak takéto možnosti nemáte, zavolajte políciu.

2. Uistite sa, či nejde o dieťa

Uistite sa, či nejde dieťa, pretože v prípade dieťaťa sú postupy špecifické. Majte na pamäti, že niektorí mladí ľudia pod 18 rokov môžu predstierať, že už dovŕšili plnoletosť. Ak existuje dôvod domnievať sa, že daná osoba je dieťa, potom musíte podľa toho aj postupovať. V neskoršom procese identifikácie príslušné orgány zistia správny vek. V prípade, ak je obeťou dieťa, je potrebné volať vždy políciu a v prípade, ak následne nie je možné zabezpečiť starostlivosť o dieťa rodičmi (zákonnými zástupcami) alebo osobami, ktorým je dieťa zverené do starostlivosti, tak aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

3. Ubezpečte sa, že si rozumiete

Používajte znaky alebo jednoduchú reč, aby ste boli schopní komunikovať dostatočne dobre na to, aby ste vedeli poskytnúť ochranu. Na to, aby ste sa v identifikácii vedeli posunúť, je nutné, aby dotknutá osoba bola schopná rozumieť jazyku, v ktorom sa spolu rozprávate. Ak je prítomná jazyková bariéra, zabezpečte prekladateľa. Ak nie je vo vašich silách zabezpečiť preklad a tlmočenie a ak osoba súhlasí s poskytnutím pomoci z programu pomoci, postupujte podľa bodu 6. V krajnom prípade využite aplikáciu prekladača vo vašom mobilnom zariadení. Nedovoľte prítomnosť kamarátov alebo kolegov z tej istej skupiny osôb ako je obeť, pretože títo môžu byť prepojení na obchodníka.

4. Zabezpečte dôveryhodnosť, vysvetlite, kto ste

Vysvetlite obeti základné informácie o vás vrátane toho, kto ste, pre akú organizáciu pracujete a vysvetlite, čo je cieľom tohto rozhovoru. Vyžiadajte si súhlas na tento rozhovor a zdôraznite, že v každom okamihu rozhovoru vás môže prerušiť alebo požiadať o doplnenie informácií alebo vysvetlenie. Vysvetlite, že o jej identite budete informovať organizácie poskytujúce podporu a ochranu len s jej súhlasom. Požiadajte o možnosť robiť si poznámky a vysvetlite jej, prečo to potrebujete.

Vždy majte na pamäti ľudský prístup a práva tejto osoby, na ktoré má nárok. Dbajte na citlivý prístup, v prípade, ak s osobou hovoríte o sexuálnom zneužívaní. V prípade, že sa necítite byť kompetentný na vykonanie takéhoto rozhovoru a osoba súhlasí s poskytnutím pomoci z programu podpory, postupujte podľa bodu 6.

5. Počúvajte, pozorujte, pýtajte sa

Vašou úlohou je pozorovať a aktívne načúvať, aby ste boli schopný správne vyhodnotiť situáciu, či náhodou pred sebou nemáte obeť. Pokiaľ je možné, zadokumentujte všetky dostupné znaky obchodovania. Niektoré znaky sú viditeľné na pohľad a niektoré zistíte počas rozhovoru. V prípade, že počas rozhovoru zistíte, že osoba môže byť obeťou, ponúknite jej podporu a ochranu. Informujte túto osobu o ďalšom postupe. Pokiaľ sa necítite dostatočne komfortne v situácii objasňovania ďalšieho postupu v procese ochrany, vysvetlite osobe, že doplňujúce informácie jej budú poskytnuté následne. Postupujte ďalej podľa bodu č. 7.

6. Vysvetlite postupnosť v procese identifikácie a pomoci

Obeť vás môže požiadať o vysvetlenie, čo sa stane, ak bude odkázaná na úrady či organizácie kompetentné na identifikáciu obetí. Ak osoba, s ktorou ste prišli do kontaktu, súhlasí s odkázaním na príslušné kompetentné subjekty národného referenčného mechanizmu, vysvetlite jej, že v procese identifikácie bude podrobená rozhovoru so špecialistami na identifikáciu obetí. V prípade, že táto osoba bude identifikovaná, resp. je dôvodné podozrenie, že sa na území Slovenskej republiky alebo v zahraničí stala obeťou, má možnosť prístupu ku komplexnej starostlivosti poskytovanej v rámci programu pomoci. V rámci programu pomoci je obeť poskytovaná starostlivosť za účelom stabilizácie po prežitej traume, ako aj služby umožňujúce opätovnú integráciu do spoločnosti. Vysvetlite, že starostlivosť v rámci programu pomoci môže byť poskytovaná bez toho, aby obeť spolupracovala s orgánmi činnými v trestnom konaní, ak si to vzhľadom na svoju situáciu nepraje. Ak by si následne spoluprácu rozmyslela, môže svoj postoj zmeniť.

7. Kontaktujte poskytovateľa služieb obetiam obchodovania s ľuďmi v rámci programu pomoci

Ak obeť súhlasí s poskytnutím pomoci z programu pomoci, kontaktujte Národnú linku pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 alebo priamo organizáciu, ktorá zabezpečuje služby programu pomoci (viac na: http://www.minv.sk/?program_podpory_a_ochrany_obeti). Ak osoba aktuálne nesúhlasí

s poskytnutím pomoci z programu pomoci, poskytnite jej aspoň kontakt na Národnú linku pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818, ak by si neskôr svoju situáciou rozmyslela a potrebovala by pomoc.

Ak ide o dospelú osobu alebo dieťa, ktoré je identifikované zastupiteľským úradom Slovenskej republiky v zahraničí, zastupiteľské úrady postupujú pri referovaní obeť a následnej pomoci na základe metodického postupu zastupiteľských úradov Slovenskej republiky pri realizovaní pomoci obetiam.

Pre komplexnosť informácií, je potrebné obeť informovať aj o možnosti pomoci, ktorú jej môžu poskytnúť organizácie v súlade so zákonom č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (viac informácií získate na webovej stránke Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky <http://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/OBETE%20TRESTN%C3%9DCH%20%C4%8CINOV/Obete-trestnych-cinov.aspx>). Tieto osoby majú možnosť využiť aj poradenstvo a pomoc prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov (ďalej len „informačné kancelárie“), ktoré sú zriadené na každom okresnom úrade v sídle kraja. Komplexný zoznam a kontakty na vyššie uvedené informačné kancelárie sú k dispozícii na webovej stránke Ministerstva vnútra Slovenskej republiky <http://www.minv.sk/?kontakty-15>

II. Inštitucionálne zabezpečenie boja proti obchodovaniu s ľuďmi (Národný koordinačný mechanizmus)

II.I. Národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Národným koordinátorom je poverený štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktorého vymenúva a odvoláva minister vnútra Slovenskej republiky. Funkcia národného koordinátora bola vytvorená na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 668 zo 7. septembra 2005, ktoré bolo prijaté k správe o aktivitách vlády Slovenskej republiky v roku 2005 zameraných na prevenciu a potlačanie obchodovania s ľuďmi.

Úlohy národného koordinátora:

- zastupuje Slovenskú republiku v problematike boja proti obchodovaniu s ľuďmi voči zahraničiu,
- podieľa sa na tvorbe národnej stratégie boja proti obchodovaniu s ľuďmi, resp. národného programu,
- vedie medzirezortné rokovania ohľadne zabezpečenia podmienok pre efektívne fungovanie národného referenčného rámca,
- zvoláva a vedie rokovania expertnej skupiny,
- rozhoduje o zaradení/vyradení obete z programu pomoci,
- analyzuje efektivitu fungovania programu pomoci a navrhuje zmeny.

II.II. Expertná skupina pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Na základe úlohy uloženej Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky bol vytvorený národný koordinačný mechanizmus na boj proti obchodovaniu s ľuďmi, a to Národným akčným plánom boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006 - 2007, schváleným uznesením vlády Slovenskej republiky č. 3 z 11. januára 2006. Na základe tejto úlohy bola vytvorená expertná skupina. Ide o multidisciplinárnu pracovnú skupinu, ktorá bola prvýkrát zriadená rozkazom ministra vnútra Slovenskej republiky č. 35 z 15. decembra 2006 o ustanovení expertnej skupiny. Predmetný rozkaz ministra vnútra Slovenskej republiky bol v nasledujúcich rokoch niekoľkokrát aktualizovaný, aj vzhľadom na zmeny v organizačnej štruktúre Ministerstva vnútra Slovenskej či potreby aplikačnej praxe.

II.III. Multidisciplinárne pracovné skupiny

Multidisciplinárne pracovné skupiny boli vytvorené na základe úlohy 1.1. c) Národného akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 - 2010, ktorý tvoril súčasť Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010, schváleného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 251 z 23. apríla 2008, a to za účelom plnenia úloh uložených v tomto dokumente. Formálne je možné multidisciplinárne skupiny zriaďovať na základe rozkazu ministra vnútra Slovenskej republiky o expertnej skupine. Ide o pracovné skupiny, ktoré sa schádzajú ad hoc na riešenie konkrétnych problémov, bez potreby ich formálnej úpravy. Prevažne sa skladajú zo zástupcov expertov zastúpených v expertnej skupine či prizvaných odborníkov. Takáto forma sa javí ako efektívnejšia vzhľadom na flexibilitu zvolávania, čím je možné zabezpečiť adekvátne a promptné riešenie vzniknutej problematickej situácie.

II.IV. Národný spravodajca pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi alebo ekvivalentný mechanizmus

Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality (ďalej len „informačné centrum“) ako zariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi plní okrem gescie programu pomoci aj úlohy národného spravodajcu alebo obdobného mechanizmu, čím je zabezpečené plnenie čl. 19 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi, ktorou sa nahrádza rozhodnutie Rady 2002/629/SVV. V súlade s vyššie uvedeným článkom členské štáty mali prijať opatrenia potrebné na ustanovenie národných spravodajcov alebo obdobných mechanizmov. Informačné centrum z pozície národného spravodajcu spolupracuje aj s kanceláriou výkonnej riaditeľky Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi a špeciálnym zástupcom a koordinátorom pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Medzi úlohy národného spravodajcu patrí:

- vykonávanie posúdenia trendov obchodovania s ľuďmi,
- meranie výsledkov dosiahnutých prostredníctvom opatrení proti obchodovaniu s ľuďmi,
- zhromažďovanie štatistických údajov v úzkej spolupráci s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti činnými v tejto oblasti a podávanie správ.

III. Referenčný systém

V súlade s nariadením upravujúcim realizáciu programu pomoci je zabezpečený referenčný systém medzi poskytovateľmi starostlivosti o obeť a gestorom programu pomoci, ktorým je informačné centrum. Ide o štandardizovaný postup výmeny a poskytovania informácií s cieľom zabezpečenia služieb programu pre obeť. V prípadoch neštandardných situácií sa postupuje individuálne na základe spolupráce členov funkčnej ad hoc pracovnej skupiny na riešenie problémov v rámci poskytovania služieb z programu pomoci. Výber poskytovateľov služieb prebieha transparentným procesom verejného obstarávania v súlade s platnou a účinnou zákonnou úpravou. Súčasťou podmienok v rámci verejného obstarávania je aj nutnosť odbornosti pre poskytovanie služieb obetiam, ktoré tvoria obsah programu pomoci.

III.I. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Zákonom č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov boli vytvorené podmienky pre vznik zariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky – informačného centra. Toto zariadenie je zároveň aj gestorom programu pomoci, prostredníctvom ktorého Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky za účasti poskytovateľov služieb zabezpečuje podporu a ochranu osobám, u ktorých je odôvodnený záver, že sa stali obeťami. Program pomoci je upravený v internom predpise Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, a to vo forme nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „nariadenie“).

Cieľom programu pomoci je okrem iného aj:

- poskytovať obetiam pomoc,
- zabezpečiť ochranu ich základných ľudských práv, slobôd a dôstojnosti,
- motivovať obeť k podávaniu svedeckých výpovedí, ktoré uľahčia orgánom činným v trestnom konaní odhaľovanie, stíhanie a usvedčovanie páchateľov.

Na základe odôvodneného záveru, že osoba sa stala obeťou, je možnosť zaradenia osoby do programu pomoci, ak osoba **dobrovoľne preruší kontakt** s kriminálnym prostredím a **prejaví záujem o vstup** do programu pomoci. Prostredníctvom programu pomoci je možné

poskytnúť pomoc a podporu občanom Slovenskej republiky, občanom iného členského štátu Európskej únie, cudzincom pochádzajúcim z tretích krajín alebo osobe bez štátnej príslušnosti. V prípade cudzincov pochádzajúcich z tretích krajín, ktorí sa stali obeťami a nachádzajú sa na území Slovenskej republiky nelegálne, sa uplatňuje inštitút tolerovaného pobytu. Starostlivosť sa môže poskytnúť obeť v rozsahu nevyhnutnej krízovej starostlivosti, krízovej starostlivosti, reintegrácie alebo integrácie a asistovaného dobrovoľného návratu. Služby programu pomoci sú obeť poskytované na základe individuálneho zhodnotenia jej potrieb. Pri dieťati sa postupuje v rámci zabezpečovania starostlivosti podľa osobitného predpisu, ako je napríklad zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V prípade, ak obeť nevstúpi do programu pomoci, stále majú možnosť **z pozície obzvlášť zraniteľných obetí obsiahnuť možnosti špecializovanej odbornej pomoci v súlade so zákonom č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov** a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ZDROJE:

1. Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2011 - 2014
2. Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2015 – 2018
3. Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 - 2023
4. Národný referenčný mechanizmus z roku 2015
5. Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o zabezpečení programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi
6. Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi doplňujúci Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (tzv. Palermský protokol)
7. Projekt „Reakcia trestnoprávneho systému na obchodovanie s ľuďmi v Slovenskej republike“ - spoločný projekt Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Úradu OSN pre drogy a kriminalitu realizovaný v rokoch 2007/2008.
8. Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi, ktorou sa nahrádza rozhodnutie Rady 2002/629/SVV
9. Zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
11. Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
12. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
13. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov